

BADIA I MARGARIT (1920-2014), SOCIOLINGÜISTA, CATALANISTA, CRISTIÀ

Emili Boix-Fuster*

Resum

Notes de balanç de la vessant cristiana i sociolingüística de la personalitat d'Antoni Maria Badia i Margarit (1920-2014) amb motiu de la commemoració del centenari del seu naixement.

Paraules clau: cristianisme; sociolingüística; bilingüisme; immigració; catalanisme.

BADIA I MARGARIT (1920-2014), SOCIOLINGUIST, CATALANIST, CHRISTIAN**Abstract**

Notes on the Christian and sociolinguistic side of the personality of Antoni Maria Badia i Margarit (1920-2014) for the commemoration of the centenary of his birth.

Keywords: Christianity; sociolinguistics; bilingualism; immigration; Catalanism.

* Emili Boix Fuster, professor de sociolingüística del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona i membre del Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació (CUSC), eboix@ub.edu

Citació recomanada: Boix Fuster, Emili. (2020). “Badia i Margarit (1920-2014), sociolingüista, catalanista, cristià”, *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 74, 100-108. <https://doi.org/10.2436/rld.i74.2020.3474>

Sumari

La matriu cristiana i catalanista

Una brillant trajectòria universitària

Badia i la sociolingüística

Referències bibliogràfiques

Enguany, en la commemoració del centenari del naixement d'Antoni Maria Badia i Margarit no podia faltar un article sobre la seva vida i obra a les pàgines de *la Revista de Llengua i Dret*, publicació sempre oberta a la planificació lingüística, de la qual, a més, va ser membre del Consell de Redacció. No debades Badia fou fundador i primer president del Grup Català de Sociolingüística (ara Societat Catalana de Sociolingüística), i un dels primers practicants rigorosos d'aquesta tan indisciplinada disciplina. Soc conscient que és complicat (més per a les generacions joves, cada vegada més allunyades en les experiències vitals de les generacions anteriors) entendre l'entramat personal i col·lectiu que explica la personalitat de Badia. Aquest n'és un intent, necessàriament parcial, que se centrarà en la seva matriu cristiana i en la seva feina com a sociolingüista. El meu retrat de la seva tasca com a sociolingüista ben segur serà completat pel que Joaquim Torres-Pla presentarà a la jornada organitzada per l'Institut d'Estudis Catalans el 25 de novembre de 2020, també dedicada a les vessants acadèmiques de la vida i obra de Badia i Margarit.

Un exordi personal per començar. Haig de confessar de bon antuvi que se'm fa envitricollat fer un retrat de l'"homenot" Badia i Margarit. Se'm fa costerut, és clar, per les grans dimensions de la seva obra, però també perquè la meua perspectiva s'encavalca amb flaixos viscuts en primera persona en què apareix ara i adés Badia.

Vaig ser un alumne molt ocasional de Badia a començaments del postfranquisme. Com a professor sols en recordo les seves lliçons al pati de Lletres de la Universitat de Barcelona (UB) sobre les raons històriques de la divisió dialectal del català. Aleshores el veia com un catedràtic aureolat de prestigi i d'autoritat moral, endreçat en el seu discurs acadèmic, amb un català cultíssim, *noucentista*, puntejat per *tothora*, *tostemps* o *ultra*... amb un tarannà que recordava el d'un prim, afable i selecte cavaller britànic. En aquell curs ell era rector de la UB però mantenia, malgrat tot, la docència.

Per a mi, aleshores un pobre estudiant de filologia, a qui ja entusiasmava la sociolingüística en una facultat tan poc o gens sociològica com la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona, que feia poc temps que havia deixat desafortunadament de ser una Facultat de Filosofia i Lletres (es tancava el Pla Maluquer), Badia apareixia com una figura que semblava distant, però en realitat ho era ben poc. Prova del respecte que infonia Badia és que per aconseguir-ne una signatura de suport a una beca per a la qual jo competia a no sé on, vaig anar-me'n a la mateixa Roma (*sic*), en lloc de simplement haver gosat telefonar-li o escriure-li al seu pis del carrer Portaferri, a la Ciutat Vella barcelonina. Ara, en ple 2020, qualsevol estudiant, ni que sigui un novell de primer curs, no dubta a escriure al professor per qualsevol motiu insignificant, per WhatsApp o qualsevol altre misteri digital.

Anys més tard, a finals dels vuitanta, quan jo ja era professor de llengua catalana a l'Escola de Mestres Sant Cugat de la UAB, vaig ser sorprès per una telefonada de Badia a casa. Trucava, en nom del Departament de Filologia Catalana de la UB, per oferir-me traslladar-m'hi per ensenyar la matèria en què m'havia especialitzat als EUA: la sociolingüística. Vaig acceptar entusiasmat. Aquest escrit intenta ésser un agraïment per aquella conversa tan decisiva en la meua carrera universitària.

I una prèvia abans d'entrar en matèria. L'obra de Badia no es pot entendre sense tenir en compte la dona que va tenir sempre al costat: Maria Cardús (1918-2007). Companya destacada dels cursos de Filosofia i Lletres, i després mà dreta fidelíssima de Badia, Cardús optà per acompanyar-lo al llarg de tota la seva vida i va descartar una carrera professional. Massot Muntaner (2008) recull que Maria Cardús "el 1943 va rebre —com el seu futur marit— una oferta del degà de la Facultat de Filosofia i Lletres per quedar-se a la Universitat com a ajudant de classes pràctiques, però hi renuncià, atès que ja en aquell moment tenia el projecte de dedicar-se a la família a temps ple". La compenetració Badia-Cardús fou impressionant. Ell mateix explicava que "sempre m'ha ajudat molt, en el meu treball, quan vaig haver de preparar els temes de les oposicions, a fer extractes d'articles, etc. Amb ella he discutit les grans línies de bon nombre dels meus treballs d'investigació i també ha contribuït sovint a donar forma a la redacció final d'aquests treballs". Oblidar Cardús és no entendre Badia. En el funeral d'ella, celebrat a la seva parròquia de Santa Maria del Pi de Barcelona de tota la vida, davant del temple ple de gom a gom, Badia s'apropà al taüt, davant l'altar, i aixecant la veu va llançar un lament amb veu forta en el seu comiat desconsolat: "Fins que Déu vulgui!".

La matriu cristiana i catalanista

Per a mi Badia era un lingüista prestigiós, que tothom sabia que era catalanista i catòlic, demòcrata per descomptat, en la grisor de plom del franquisme. Més enllà de la fredor, aparentment asèptica, dels seus nombrosos treballs de recerca lingüística, em centraré en les vessants religioses i sociolingüístiques de la seva vida.

En l'entrevista que li feu Baltasar Porcel (1970), Badia retrata els seus orígens socials. Com que el seu pare era director d'una fàbrica tèxtil es qualifica dient:

“Jo procedeix, doncs, d'aquesta classe alta del país. Per exemple, a l'hora d'anar a escola, no havíem anat a una escola oficial sinó al Blanquerna d'Alexandre Galí. Vaig ésser dels Minyons de Muntanya de mossèn Batlle, he estat i sóc de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat. En fi, d'aquesta burgesia de signe *hauríem de viure?*”

Si seguim un ordre cronològic, convé primer presentar la seva matriu religiosa, de la qual Badia parlà molt poc en els seus escrits. Badia (1972) va pertànyer a la Federació de Joves Cristians de Catalunya (FJCC) i expressa clarament com aquest grup catòlic catalanista, relativament obert per l'època, el va marcar per a la resta de la vida:

“No sé si cal que digui que jo (que encara vaig poder pertànyer a la F.J.C bé que per poc temps per raons d'edat) tinc un gran deute amb la Federació. Aquella etapa de fe oberta i disponible m'ha ajudat molt durant molts anys, i és la que, en els darrers temps (de tants de canvis), m'ha fet cercar l'essència de la fe, quan hem vist que tots els seus accidents desapareixien o es modificaven de soca-rel.”

Badia afegeix en aquest article rememoratiu de la FJCC un aclariment molt matisat (típic de la renovació impulsada pel Concili Vaticà II que ell seguí), de la fe cristiana que ell professava, tan diferent de la fe més comuna, molt més ortodoxa, abans del 1936. Badia no amaga els seus dubtes i tot. Badia en comparar el tarannà de la FJCC, amb el tarannà dels setanta molt probablement està descrivint el seu propi canvi ideològic:

“A l'època de la F.J.C. la fe era una mena de dipòsit de contingut clar i precís, que ja trobàvem fet. Calia guardar-lo immodificat, i atès que ens orientava (i que ens orientava bé), els cristians que ens delíem per l'apostolat, cuitàvem a fer-ne propaganda i a comunicar-lo als altres (a qui volíem fer un bé). Això explica que, als ulls dels joves d'avui, les empreses d'aleshores fossin tan triomfalistes.

En canvi, per als cristians dels nostres dies, que sentim la gran responsabilitat de creure, la fe és un esforç de cada dia. L'anomenada fe autèntica, inseparable de les obres (en les quals ens sentim tan poc segurs), ens apropa a aquest Déu personal, que, com a viu que és, ens parla a través de la revelació i dels esdeveniments”.

En les respostes a l'entrevista a càrrec de Baltasar Porcel, Badia descriu la seva actitud respecte al catolicisme dels seixanta:

“Oh, molt apassionant! Sóc un dels entusiastes del moviment que ha estat despertat en l'Església Catòlica pel Concili. D'altra banda, parlem del Concili com si hagués descobert una sèrie de coses i en realitat no va fer més que intentar de tornar a l'Evangeli, a allò de què no ens hauríem hagut d'apartar mai. I que ens n'hem apartat, és evident, perquè només cal veure que malament ho hem fet, els catòlics, durant vint segles, oi?”

Tota aquesta trajectòria catalanista i cristiana, durant tot el llarg període franquista, el porta a una posició que, amb els eufemismes característics de l'any 1970, podríem titllar de progressista no sabem si inspirada en la doctrina social de l'Església o en els moviments d'esquerres, aleshores encara catacumbals però ja influents:

“Jo veig precisament que la salvació de la societat actual ha d'anar cap a una socialització. El bé comú ha d'estar per damunt dels individus, encara que no desconec que el gran problema de la societat moderna és conjugar el bé comú i llibertat individual. El tema em preocupa i penso que potser no és del tot impossible conjugar els dos factors. He anat modificant els meus punts de vista primitius, els del medi en el qual em vaig formar, on el liberalisme era la idea predominant...”

I Badia conclouïa el seu article commemoratiu de la FJCC convidant a una acció per la justícia, tan en la línia de la renovació del Concili Vaticà II, en què el tàndem Badia-Cardús cregueren tant:

“L'Església del Concili ha reconegut la secularització del món modern. Ha abandonat el triomfalisme. Escolta humilment la Paraula de Déu i procura d'aplicar-la a les situacions concretes. Ja no intenta de posar l'etiqueta de 'cristià' a les seves empreses. Es presenta cada vegada més deslligada del món, però al mateix temps, més present al món a través dels batejats. Aquests *treballen per fer les estructures més justes.*”

Em fa la sensació que fins i tot en els anys setanta i vuitanta, quan la religió semblava anar de mal borràs i semblava tenir els dies comptats, Badia es va mantenir fidel a la seva matriu catòlica oberta. És simplement una suposició perquè toquem un tema privat (vegeu Estruch i Griera, 2007, per a una contextualització intel·ligent de la religió i la secularització a la Catalunya contemporània).

Badia no parlava gaire en actes acadèmics de la seva religiositat. Tal vegada pensava en el consell de Max Weber segons el qual l'acadèmic no ha d'adoctrinar des de la seva trona; o tal vegada s'adonava que el catolicisme no estava de moda entre els universitaris barcelonins del franquisme tardà.

Una brillant trajectòria universitària

Badia viu la Guerra Civil molt jove (li tocà allistar-se a l'exèrcit republicà, a la Lleua del Biberó) i estudià Lletres en els anys més foscos (feixistes, ras i curt) del nacionalcatolicisme franquista victoriós, en què la pobresa intel·lectual feia estralls (moltes figures intel·lectuals de la II República i de la Catalunya autònoma havien hagut d'exiliar-se o havien estat depurats per “auxilio a la rebelión”) i en què, a cada aula universitària es deixava un seient buit “para el estudiante caído por Dios y por España” (Claret, 2006).

Suposo que els quaranta són anys en què el jove Badia devia “callar” molt: silenciar el seu catalanisme democràtic i el seu catolicisme avançat per l'època. A finals dels anys quaranta el jove Badia estava obligat a anomenar-se Antonio, sota el lingüicisme castellanista d'aquella època d'autarquia i estraperlo. Badia completà els estudis de Filologia Romànica el 1943 i va presentar la tesi doctoral molt jove en morfologia històrica. També molt aviat, el 1948 (ni tenia trenta anys) guanyava la càtedra universitària en Gramàtica Històrica de la Lengua Castellana (no podia ser altrament: no hi havia per descomptat cap tipus d'oferta universitària de Filologia Catalana). Badia practicà doncs una mena d'*entrisme*, similar *mutatis mutandis*, al d'un Jaume Vicens Vives.

Una vegada consolidat a la Universitat, Badia va saber “obrir pista” i no va limitar-se a la seva especialització inicial. En paraules seves, no convenia “cloure'ns dins la terra de vori d'allò que hem fet sempre”.

D'una banda Badia va aconseguir sortir, mitjançant diverses estades a l'estranger, d'aquella Espanya sota la tan grisa dictadura franquista i va poder professar cursos a les universitats de Heidelberg i Munic, a Alemanya, Georgetown (Washington DC) i Wisconsin als EUA i la Sorbona a París. Recordo en els meus dos anys d'ampliació d'estudis en sociolingüística a la Universitat de Georgetown en el període 1983-1985, que un dia vaig veure una imatge de la Mare de Déu de Montserrat en un despatx d'un professor. Vaig indagar i vaig descobrir que aquella Moreneta era un record de l'estada de Badia en aquella universitat jesuítica.

D'altra banda, Badia va saber obrir-se a noves perspectives. Precisament la sessió acadèmica del 25 de novembre de 2020, organitzada per l'IEC, presentarà les seves aportacions en fonètica i fonologia, en morfologia en dialectologia, en gramàtica històrica i història de la llengua, en onomàstica i, com en aquest article, en sociolingüística. La seva obra és tan ampla que, en una consulta al Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI) de la UB el 27 de maig de 2020, hi apareixen 1.239 referències relacionades amb ell. Aquí ens interessa fer un zoom sobre el seu treball en sociolingüística, com faig tot seguit.

Badia i la sociolingüística

L'interès pels aspectes socials de la llengua amara l'obra de Badia ara i adés. La profunda castellanització dels països de llengua catalana li preocuparà i ocuparà molt. Crec que sempre tenia en ment, en la memòria,

la societat recatalanitzada de la seva República de quan ell era ja un jove brillant. Si fem un cop d'ull a *Llengua i cultura als Països Catalans* (1a edició 1964, i més de deu edicions posteriors), potser la seva obra més popular, molts capítols (publicacions gairebé totes de comunicacions a congressos acadèmics o versions escrites de conferències) són, podríem dir-ne “socials” i tracten, d'una manera o altra, de la normativització i normalització del català, la seva passió en definitiva: “Català i castellà”, “El cinquantenari de les normes ortogràfiques”, “El català des de Pompeu Fabra fins a Carles Riba”, “Tres problemes del català d'avui”, “La joventut de cara a dues cultures”, “El bilingüisme català-castellà”, “Notes sobre el castellà parlat per catalans”, “Cop d'ull a la primera meitat d'aquest segle”. Altres volums seus insisteixen en aquesta vessant social de la llengua. Podem destacar-ne, per exemple, *Llengua i societat. Etapes de la normalització* (1982), on Badia torna a aplegar articles, potser encara més de caire sociolingüístic: “Llengües escapçades”, “Contacte de llengües”, “L'esdevenidor de les llengües no estatals”, “Avatars de la llengua durant els darrers cinquanta anys”, “Panorama sociolingüístic dels nostres dies”, “Actituds populars davant el purisme idiomàtic”, “Les llengües vernacles a Espanya: Catalunya”, “Immigració i assimilació”, “Per un llenguatge administratiu català”. Podem ressaltar així mateix *La llengua catalana ahir i avui* (a cura de Maria Cardús) (1972), *Llengua i poder: textos de sociolingüística catalana*,¹ del 1986, i fins tot la seva *Gramàtica de la llengua catalana* (1994), on Badia no oblida, com a bon sociolingüista, la variació diastràtica o sociolectal.

El clímax de l'obra sociolingüística de Badia, però, és *La llengua dels barcelonins. Resultats d'una enquesta sociològic-lingüística* (1969), una enquesta de grans dimensions i de gran ambició d'un tema que l'amoïnava: com la situació sociolingüística de la seva ciutat havia canviat com un mitjà, després de la guerra i sobretot durant les grans immigracions de població de l'aleshores pobre Sud espanyol durant els anys seixanta. Badia era conscient que les immigracions de població de primera llengua castellana dels seixanta (un desplaçament de població gegantí cap a una societat receptora, tenallada per la dictadura, que no tenia recursos per assimilar-la ni socialment ni lingüísticament) “nativitzarien” el castellà per sempre. Badia (1966) presentà *La llengua dels barcelonins* en detall a Serra d'Or, la revista mensual montserratina. Ja fa força anys en vaig publicar una crítica detallada (Boix-Fuster 1988).

“La Llengua...” volia saber quins eren els usos i les ideologies lingüístics de la principal ciutat del domini lingüístic. Com diu el mateix Badia (1966), l'obra tenia tres objectius:

- (1) “Escatir la posició dels catalans davant llur llengua”. Aquests catalans havien viscut abans o després de la cruel cesura de la guerra civil. Així diu Badia, amb els eufemismes típics dels seixanta: “Volia tenir dades sobre el pes que han exercit damunt la nostra gent dues circumstàncies que, en molts casos, tracen corbes d'intensitat oposades: els qui van rebre una formació ambiental i gramatical en català van haver de viure esdeveniments capitals que, d'una manera o altra, van marcar llur vida i àdhuc llur mentalitat; els qui no tenen cap experiència d'aquells esdeveniments no han viscut gens de l'ambient públic català, i quan els interessava de conèixer el català escrit han hagut de lluitar amb dificultats per assimilar-lo”. Badia “volia conèixer a fons “la situació tràgica dels qui no saben que no s'expressen amb comoditat ni amb espontaneïtat en cap de les dues llengües, dels qui pensen només en una llengua i ben sovint només saben escriure l'altra...”(apareix novament el temor al sesquilingüisme).
- (2) En segon lloc volia conèixer els efectes de la immigració massiva d'aquells anys, sobretot el seu (o no) procés d'assimilació.
- (3) En tercer lloc, “volia contribuir a sensibilitzar els catalans i els no catalans de Barcelona sobre el fet psicològic de dues llengües en convivència dins una mateixa societat”. Badia era, doncs, un pioner als països de llengua catalana en el que després hem anomenat sociolingüística urbana.

Badia confessa que es va sentir sol i acompanyat en endegar aquesta macroenquesta. *Sol*, perquè metodològicament va anar per lliure, sense el suport necessari de sociòlegs. No és d'estranyar aquesta manca de suport sociològic perquè la sociologia era encara força desconeguda a Espanya en aquells anys de la segona dictadura. *Acompanyat*, perquè molts estudiants, de Lletres sobretot (penso, ara en els aleshores joves Joaquim Rafel i Lídia Pons, per exemple) l'ajudaren molt en la logística de la recerca.

Badia va aconseguir conscienciar una part dels seus conciutadans, tal com pretenia, però en menor grau va conèixer amb prou garanties la situació sociolingüística de la ciutat de Barcelona. Badia va obrir nous temes: el contacte de llengües, en context urbà, molt probablement influït per la lectura aquells anys de *Llengües en contacte* d'Uriel Weinreich (1953). Així, Badia (1966) escriu sobre els

“castellano-parlants de Barcelona, [que] ultra el transplantament i tot allò que implica la ruptura, que tan bé ha descrit Francesc Candel, acusen, àdhuc (també ells) quan no se n'adonen, el xoc de la diferència lingüística, la constatació que gent de posició social i cultural més elevada que ells malmeten la llengua oficial (que ells duen amb tota l'espontaneïtat), l'existència del castellà local de Barcelona (ple de calcs, d'analogies, de vici de pronunciació, de sintaxi i de vocabulari)...”.

Molt indirectament Badia constata que els catalanoparlants ocupaven posicions més altes en l'estructura social. El 1965 Badia s'emboïcava la manta al cap i organitzava una immensa tasca (“una feinada considerable”, en paraules seves), crec que més enllà de les seves habilitats: saber quina era la situació sociolingüística de la seva ciutat: Barcelona. Com afirmava Baltasar Porcel, en descriure Badia com a introducció a l'entrevista a ell dedicada (1970), “ha efectuat una operació a l'inrevés de la que solen portar a terme els folklòrics sentimentals i els literats narcisistes: no ha mirat el país a través de la llengua sinó la llengua a través del canemàs del país”. Sense coneixements de sociolingüística urbana va ser inevitable que no s'acomplissin les seves aspiracions metodològiques. El 1996 també a *Serra d'Or*, en feia un balanç que per a un sociòleg era erroni:

“...la selecció dels consultats fou feta per procediments mecànics que n'asseguraven l'objectivitat. Vaig posar tot l'esment que l'enquesta fos, des d'un punt de vista metodològic, impecable”.

En aquesta enquesta s'enviaren uns detallats qüestionaris a 22.000 ciutadans, seleccionats a partir de les dades de l'oficina municipal d'estadística, i es treballà sobre les respostes rebudes (un setze per cent). Per tant el biaix esdevenia inevitable: recollia Badia les dades i opinions dels més interessats i motivats per la qüestió lingüística i no se n'assegurava, per tant, la representativitat. Badia, amb una sinceritat evident, enumerava en l'entrevista de Porcel alguns problemes de l'enquesta:

“[Problemes] diversos, diversos. Però sobre la marxa vaig procurar resoldre'ls en la mesura que em va ésser possible. Per exemple: el cens de què vaig partir era de l'any 60 i l'enquesta la vaig fer durant el curs 64-65, per tant a l'entremig ja hi havia hagut cinc anys d'immigració continuada. També ens trobàvem amb una sèrie de destinataris introbables: morts, domicilis canviats, errors administratius... Ho subsanàvem mecànicament per la mateixa porteria de la casa, buscant persones de característiques diguem-ne idèntiques, amb la qual cosa tinc respostes fins i tot de gent que vivia a Barcelona feia només tres mesos. El mateix va passar amb la limitació d'edat car el cens que utilitzàvem era un cens electoral, de caps de casa...”

Un resultat que impressionà Badia va ser que la gent més gran era més catalana que la jove, que ja no havia experimentat la Guerra Civil. Així mateix, constata una acceptació general del bilingüisme:

“Els castellans de Barcelona accepten sense cap antipatia, sense que es posin nerviosos, l'existència del català. I els catalanoparlants de Barcelona, si fa no fa el mateix: accepten que, a més a més, hi ha el castellà.”

Badia veu la situació de la llengua greu, però matisa: “hem tallat just, però crec que encara hi arribarem a temps”; branda un cert optimisme pel que fa a la integració dels immigrants i hi troba una motivació social: “jo crec que tenen moltes ganes d'integrar-se i que a la llarga s'integra. És clar que als darrers anys hi ha tants immigrants que pràcticament no tenen ocasió de parlar ni de sentir català, n'hi ha tants, gent que viu en barris on només conviuen amb immigrants! (...) El desig d'aprendre català, d'ésser integrats és manifesta a cada moment, malgrat que sovint pugui ésser degut només a unes ganes d'avançar en l'escala social”.

La pobresa de la sociologia al nostre país en aquells anys seixanta explica que Badia no demanés suport als sociòlegs especialistes en mostraratge. Ens ho diu Badia, deixant anar un lament de caire personal:

Ibíd. “...ara s'havia d'esbossar un camí. Altrament, ha estat un camí en el qual m'he sentit molt sol: sovint rebem clares orientacions de mètode més enllà de les fronteres, i només hem d'esforçar-nos a adaptar-les al nostre cas concret”.

Badia reflecteix en l'anàlisi que fa de les dades de l'enquesta les seves preocupacions reiterades. Aquest és el cas del risc de sesquilingüisme, aquell bilingüisme individual en què cap de les dues llengües en contacte es domina. Badia no era l'únic a tenir aquesta visió reticent respecte al bilingüisme (paraula tan ambigua i de múltiples interpretacions. Precedents seus com Josep Yxart i Miquel dels Sants Oliver ja havien manifestat aquest temor davant un bilingüisme empobridor (Gomà, 2020: 164, 179 i 205). Crec que aquí Badia es fa ressò del que ja abans de la Guerra Civil, Alexandre Galí —precisament el director de la Mútua Escolar Blanquerna on Badia seguí els estudis secundaris en català—, temia: que no es dominés bé el català per la influència del castellà. La idea de purisme predominava molt en aquella època —el bilingüisme es veia com a fet negatiu (Badia, 1965: 13).

“Pertorbació que, de l'edat escolar ençà, la mescla de les dues llengües provoca en la psicologia de molts catalans.”

Badia reiteradament expressa aquesta recança per una “integritat” de la llengua catalana, que la presència profunda i persistent del castellà (del francès a la Catalunya del Nord), i de l'anglès arreu, fan que cada dia s'erosioni més i més. Aquesta “sospita” respecte al bilingüisme, que anys després faria extensiva Aracil (1966) en la sociolingüística del conflicte dels seixanta, d'arrels socials valencianes, contrasta d'allò més amb les visions més positives respecte als contactes de codis (vegeu els conceptes d'alternança de codi, o el de *translanguaging*, de moda darrerament, per exemple), que mostrarà fa poc Argenter (2020).

Fins i tot en les seves obres històriques, Badia traspua un interès “social”. N'és un exemple la seva exegesi (Badia, 1999) de les *Regles d'esquivar vocables i mots grossers i pagesívols* de la baixa edat mitjana, en què ja es reflectia el prestigi de la llengua catalana de les ciutats de València i Barcelona i el corresponent menysteniment de les varietats rurals.

I tanquem aquest balanç. Badia fou un home profundament lleial a la llengua catalana, que era i volia que continués essent “la llengua del poble”. La seva militància arribà a molts terrenys. Aquí no em pertoca valorar els vuit anys de rector a la UB, en què va impulsar tant la democratització de la institució com els serveis lingüístics i la catalanització docent, discent i administrativa. Tampoc puc fer justícia aquí a la seva presidència del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Altres complementaran ben segur aquests notes sobre la vida i obra de Badia, una barreja única, com ell mateix anomenava, de “ciència i passió” (Badia, 1977).²

Referències bibliogràfiques

- Aracil, Lluís Vicent. Bilingualism as a Myth. *Interamerican Review*, 2-4, 521-533 (trad. cat. 1986).
- Argenter, Joan A. (2020). Languages in Contact: A Sociocultural Approach. Dins Joan A. Argenter i Jens Lüdtké (eds.), *Manual of Catalan Linguistics* (p. 597-628). Berlín: De Gruyter.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1966 11ª edició, 1^a 1964). *Llengua i cultura als Països Catalans*. Barcelona: Edicions 62.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1972). “La Federació de Joves Cristians de Catalunya, quaranta anys després”. *Serra d'Or* (setembre).
- Badia i Margarit, Antoni M. (1965). En la llengua del poble. *Serra d'Or*, gener, 13-14.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1966). Els barcelonins parlen de llur llengua. Reflexions entorn d'una enquesta sociològico-lingüística. *Serra d'Or*, gener, 15-16.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1969). *La llengua dels barcelonins. Resultats d'una enquesta sociològico-lingüística*. Barcelona: Edicions 62.
- Badia i Margarit, Antoni M. (a cura de Maria Cardús) (1972). *La llengua catalana ahir i avui*. Barcelona: Curial.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1972). La F.J.C., quaranta anys després. *Serra d'Or*, setembre, 10.

- Badia i Margarit, Antoni M. (1982). *Ciència i passió dins la cultura catalana*. Barcelona: PAM.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1982). *Llengua i societat. Etapes de la normalització*. Barcelona: Indesinenter.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1986). *Llengua i poder: textos de sociolingüística catalana*. Barcelona: Laia.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1994). *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Proa
- Badia Margarit, Antoni M. (1996). “Els barcelonins parlen de llur llengua. Reflexions entorn d’una enquesta sociològico-lingüística”, *Serra d’Or* (gener).
- Badia i Margarit, Antoni M. (1999). *Les Regles de esquivar vocables i la “qüestió de la llengua”*. Barcelona: IEC.
- Boix-Fuster, Emili (1988). Antoni M. Badia i Margarit: “La llengua dels barcelonins”. *Anthropos. Revista de documentació científica de la cultura*, 60-61.
- Claret Miranda, Jaume. (2006). *El atroz desmoche. La destrucción de la Universidad española por el franquismo*. Barcelona: Crítica.
- Estruch, Joan, i Griera, Maria del Mar. (2007). *De la secularització al pluralisme* (Seminari del 6 al 15 de novembre de 2006). Sabadell: Obra Social Caixa Sabadell.
- Gomà, Enric. (2020). *El castellà, la llengua del costat*. Barcelona: Pòrtic.
- Massot i Muntaner, Josep. (2008). Maria Cardús i Almeda (1918-2007). *Llengua & Literatura*, 19, 583-586.
- Porcel, Baltasar. (1970). Antoni M. Badia i Margarit amb la llengua i la Universitat dels catalans. *Serra d’Or* (juny).

Notes

1 No puc entrar en detall en el contingut d’aquests llibres per la senzilla raó que vaig escriure aquest article en ple confinament a causa de la pandèmia del coronavirus, que m’impedia consultar biblioteques que no fossin la meua particular. Agraïxo les informacions amables de Montserrat Badia i Cardús i de Josep Moran. La versió final és responsabilitat meua per descomptat.

2 Aquesta nota en record de Badia i Margarit complementa l’escripta prèviament per Vicent Pitarch “Antoni M. Badia i Margarit, sociolingüista”, dins d’*Antoni M. Badia i Margarit. Sessió en memòria* (2016). Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 59-67. La pandèmia també en va fer impossible la consulta.